

Una carta inèdita reobre la polèmica sobre l'actitud de Cambó davant del franquisme

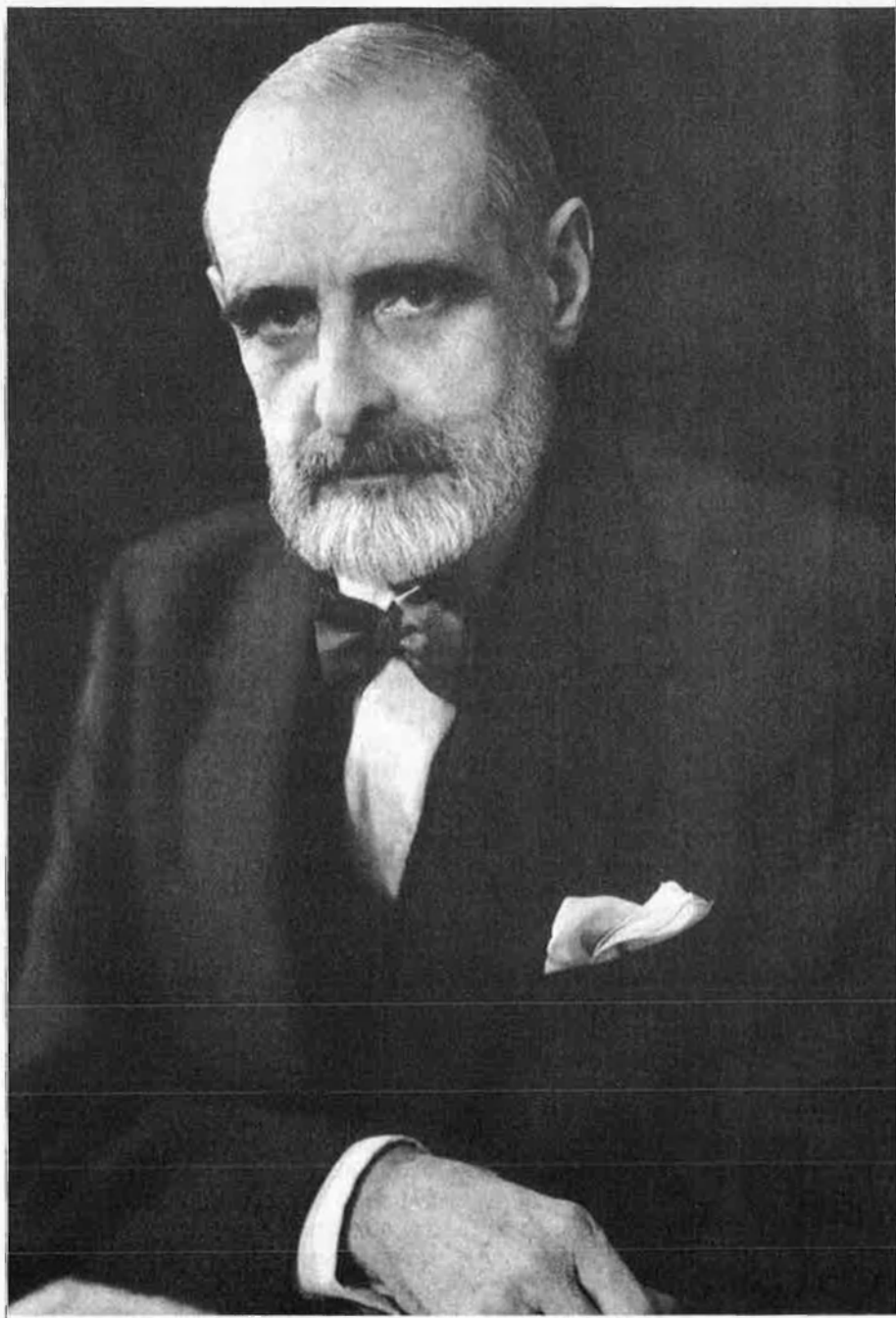
¿Cambó infernal?

Francesc Cambó, el líder de la Lliga, va donar suport durant la guerra civil al general Franco. En canvi, no hi ha consens històric sobre el seu paper posterior. Exiliat voluntari o col·laboracionista destacat, Cambó és encara una presència incòmoda.

Un jove historiador, professor de l'Institut Lluís de Peguera, descobria, tot regirant els arxius del Ministeri d'Afers Exteriors, una carta de l'ambaixador espanyol a França, datada el 17 de juny de 1939, on José Félix de Lequerica comentava les conclusions d'una conversa amb un il·lustre convidat, Francesc Cambó, ex-dirigent de la Lliga Regionalista, financer embrancat en tota mena de negocis, hidroelèctrics sobretot, i mecenes indiscutible d'algunes gestes considerables de la cultura catalana: la Fundació Bernat Metge, la Col·lecció d'Art Cambó, la Bíblia Catalana, el Diccionari General de la Llengua Catalana de Pompeu Fabra o la Història de Catalunya de Ferran Soldevila.

El que no s'imaginava Daniel Díaz Esculies, aquell jove historiador de Manresa, és que la carta, irrellevant en el conjunt de l'obra *Entre filferrades. Un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans*, havia de convertir-se, gràcies a una primmirada política de promoció editorial, en l'únic element del llibre que mereixia un lloc destacat en la premsa diària. L'epístola, reproduïda per un diari barceloní, té una lectura fàcil. Inevitablement polèmica. Se'n desprèn que Cambó tenia, el juny de 1939, tres preocupacions al cap: posar tots els mitjans per a la cacera humana de Joan Comorera, secretari general del PSUC i ex-conseller de la Generalitat, vigilar els refugiats del camp de concentració d'Adge, on es localitzaven molts militants d'organitzacions marxistes, i republicanes en general, "acollits" per França, i començar tasques de control sobre un restaurant parisenc anomenat Barcelona, que era lloc habitual de reunió per a tota mena d'afins a la "república fugitiva".

Una descoberta cabdal si no fos que la comenta el mateix Cambó, sense excessius secretismes, al seu dietari *Meditacions*, en una anotació corresponent al 17

Francesc Cambó va col·laborar voluntàriament amb el franquisme.

considerava favorable als seus interessos el nomenament de Lequerica el 4 de març de 1939, com a ambaixador a París –“puc estar segur de trobar a l'ambaixada espanyola tota mena de consideracions”– malgrat que, a l'hora de la veritat, tampoc no s'enganyava gaire sobre les idees de Lequerica en la qüestió catalana: “La gran errada de Lequerica és la seva fòbia basca i catalana. És una llàstima per a ell, per a Franco i per a Espanya, car jo no veig possible que hi pugui haver molt de temps de pau a Espanya si segueixen les ofenses als sentiments més íntims dels catalans i els bascos”. Aquesta darrera anotació, escrita l'onze d'agost de 1943, en assabentar-se que Lequerica havia estat nomenat ministre d'Afers Estrangers, indica quin és –i n'està farcit tot el dietari– l'estat d'ànim d'un animal polític que es trobava definitivament fora de joc.

La carta de Lequerica, que ocupa només dotze línies del

llibre, demostra, segons el seu autor, el caràcter de “col·laborador voluntari” que assumia Francesc Cambó davant les autoritats del règim i, per tant, de les seves xarxes d'informació. Almenys, aquesta teòrica afinitat de Cambó amb *l'alzamiento* servia perquè se l'escoltessin. El 19 d'abril de 1939, en carta a Joan Estelrich, el seu intel·lectual –i polític– de confiança, recollida a *L'edició catalana i la censura franquista* de Maria Josepa Gallofré, Francesc Cambó ja li proposava “plantejar a Burgos, si vostè troba l'ambient propici, la possibilitat de publicar a Barcelona un diari en català” tenint cura a més “que l'Empresa podrà elegir el director, car, sense aquesta garantia, no hi ha manera d'arriscar els capitals que la publicació d'un nou diari exigeix”.

Els referents eren, o haurien d'haver estat, immillorables. Cambó havia assessorat diverses multinacionals, en especial nord-americanes, perquè “es fiessin” del general Franco, havia escrit dos articles compromesos a la premsa internacional –*The Sunday Telegraph* de Londres i *La Nación* de Buenos Aires– i havia inspirat una declaració de suport de 100 empresaris, intel·lectuals i polítics catalans al general Franco, l'octubre de 1936, just quan aquest era nomenat *jefe de estado* i la FAI

Malgrat la fòbia anticatalana de Lequerica (foto), Francesc Cambó va col·laborar obertament amb ell a l'hora de donar informacions sobre els moviments d'alguns líders polítics republicans a l'exili.

entrava al govern de la Generalitat. “No podrem tornar a Catalunya”, diria llavors Francesc Cambó. L'elecció era definitiva. El financer tenia el seu pis de Barcelona –amb un jardí a la terrassa, dissenyat per Forestier– ocupat per un dels líders més sinistres de la FAI, Manuel Escorza del Val, dels Serveis d'Investigació de la CNT-FAI que havia situat al despatx de sota una txeca pròpia. I Cambó, d'altra banda, s'encarregaria també de “comprar” presoners als anarquistes i d'organitzar xarxes d'evasió a la seva oficina de Gènova. Però els evadits podien triar Burgos o qualsevol altra destinació.

Encara més referents. Joan Estelrich, molt més entusiasta, havia organitzat l'Oficina de Premsa y Propaganda dels nacionals a París, finançada per Cambó, des d'on influiria decisivament –la revista *Ocident* en seria un exemple– en la neutralitat francesa i en la imatge “moral” de la *cruzada*. Però el mateix director de la Bernat Metge que havia ideat plans fantasiosos per matar Primo de Rivera, es trobava pidolant, temps després, un indult per al seu germà, calçasses i guàrdia civil *rojo*, mentre li anaven desestimant moltes de les seves propostes de publicacions.

I tant Cambó com Estelrich van saber molt ràpidament que no es trobaven en la

dictablanda de Berenguer o en la falla italiana de Primo de Rivera: mentre durés Franco, no hi tornaria a haver *La Veu de Catalunya*. Ni Estelrich la dirigiria, ni Cambó la inspiraria. Tothom, i ells també, hauria d'acotar el cap. Almenys, públicament.

Cambó establiria, el 1941 i amb vocació d'autoexili, la seva residència definitiva a l'Argentina on moriria el 1947 sense poder assistir a les festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat, el primer acte d'afirmació catalanista de la postguerra. Estelrich acabaria com a representant d'Espanya a la UNESCO somnient, entre sessió i sessió, el reestabliment de la monarquia. Cap dels dos no tenia la capacitat suficient per creure's el canvi de soca-rel que suposava aquell mediocre galleg encara menys per defensar el règim.

Tot i que Cambó havia pagat, com March, la tasca de Josep Bertran i Musitu, funda-

dor de la Lliga Regionalista i organitzador del Servicio de Información de la Frontera del Noreste de España, antecedent del Servei d'Informació Militar, que durant la guerra civil va organitzar les restes del catalanisme conservador –Josep Pla i Carles Sentís també hi eren– en tasques d'espionatge, Cambó no podia entendre que un “servei prestat” impliqués la consegüent rendició lingüística i cultural que es va esdevenir el 1939. Bertran i Musitu, i molts d'altres que tornaven del front, abandonaven el català, també a nivell familiar, perquè el nou estat, que ells també havien forjat, no ho admetia. Helena Cambó, en canvi, es trobava que, alhora d'escriure la seva primera redacció a l'escola de Buenos Aires on l'havia duta el seu pare, no li sortien les paraules. Dominava l'anglès, el francès, xampurrejava l'alemany i, és clar, parlava el català. Però no sabia un borrall de castellà. Fins i tot en les anècdotes de la postguerra, els vells camarades de la Lliga van triar camins oposats. El silenci mesquí –l'únic que oferia el règim– o l'exili daurat. Cambó volia diaris on ell, i no Franco, pogués triar els directors. Aquestes són les cartes que li van fallar.